

Posudok na bakalársku prácu

Jana Fottová, Katedra stredoeurópskych štúdií FF Karlovej univerzity Praha

Tendencie národnostného vývoja mesta Košice v rokoch 1945 – 1947.

Obsahová stránka práce:

Študentka si stanovila v cielei bakalárskej práce analyzovať zmeny národnostnej štruktúry Košíc v rokoch rokov 1945 – 1947. Vychádza z predpokladu, že v spoločnosti prevládali tendencie, ktoré mali „z historicky tradičných multietnických Košíc“ vytvoriť mesto s homogénnou etnickou (slovenskou) štruktúrou. Téma práce je zaujímavá, iste aj aktuálna a nesmierne náročná. Týka sa pomerne krátkeho časového úseku, ku ktorému síce existuje množstvo údajov, mnohé sú však sporné z hľadiska dôveryhodnosti. Z úvodných pasáží sa však nedozvieme, prečo stanovila ako medzník rok 1947. Hneď pri stanovení cieľa uvádza aj príčiny tohto procesu, čo by sme mohli považovať za tézy, východiská bakalárskeho projektu: 1 snaha o vyriešenie nemeckej a maďarskej otázky v povojnovom československom štáte zo strany centrálnej politiky 2 úsilie premeniť národnostne diverzifikované kultúrne centrá, ako boli aj Košice, na čisto jazykovo, kultúrne, spoločensky slovenské.

Práca je rozdelená na štyri kapitoly, ktoré sú delené na ďalšie podkapitoly rôzneho rozsahu:

Košice v historických dejinných etapách

Reslovakizácia

Riešenie národnostne problematických menšín

Človek a spoločnosť – akceptácia príslušníkov iných menšín

Autorky by určite uľahčilo skúmanie, ak by sa v úvodnej pasáži pokúsila o teoreticko-metodologické východiská, vymedzenie skúmanej problematiky, zhodnotila existujúcu literatúru, nie iba konštatovala, že existuje. Napriek tomu, že ide o bakalársku prácu, bez týchto základných charakteristík nie je možné dôsledne postupovať a naplňovať stanovené ciele práce.

Úvodná kapitola sa cielene venuje histórii Košíc. Za veľmi problematické (ba neprijateľné a neakceptovateľné) považujem, že autorka používa na zadefinovanie postavenia Košíc v stredoveku a novoveku novinové články, aj keď z dielne renomovaného historika Branislava Varsíka z pred 70 rokov. Od toho času vyšli nové publikácie, monografie aj zborníky, množstvo vedeckých štúdií, ktoré sa venujú Košiciam a ich najstarším dejinám. Napriek tomu, že študentka nemá historické vzdelanie a prípravu, tento prístup spôsobuje, že predložené informácie môžeme chápať len ako informáciu o dobovom vnímaní dejín Košíc v povojnovom období. Napriek tomu, že je z pera renomovaného historika išlo o účelový publicistický počin, ktoré cieľom bolo dokazovať dávno vekú slovenskosť Košíc. Články vznikli v osobitnej povojnovej atmosfére a s politickými cieľmi. V žiadnom prípade nemôžu suplovať vedecký pohľad na dejiny Košíc. Podobne postupuje aj v iných prípadoch, v období po druhej svetovej vojne, keď novinovými článkami nahrádza vedeckú spisbu.

Práca obsahuje aj vecné nepresnosti:

Pád Károlyiho vlády v Maďarsku je vysvetlený zjednodušene, iba tým že mocnosti neakceptovali Uhorsko (na s. 15)

Na s. 17 uvádza, že v mesiaci apríl bolo úplne oslobodenie Československa.

V pozn. 33 je charakteristika KVP silne skreslená a zjednodušená, podobne, na s. 19 len z inej literatúry na ďalšej strane, ale ak sa pozrieme na pôvodne citované práce, tak len z časti a skreslene preberá údaje z tejto literatúry. Časti práce sú povytŕhované z kontextu a nie sú vkladane do historických súvislostí s deklarovanou témou práce, ktorá zostáva často mimo pozornosti študentky.

Časť o kultúrnom kontexte je len sondou do jednej z prác Radoslava Passiu. Je anotáciou tejto práce a nevyužíva prinajmenšom priestor, ktorý práca vytvára. Ak by si autorka bakalárskej práce sama prečítala diela spomínané v Passiovej práci a pokúsila sa o vlastné interpretovanie, už by práca nadobudla iný charakter. To už nehovoríme o tom, že aj v tejto oblasti by sa dostala nepomerne ďalej, ak by urobila o základný pokus o kritiku a konfrontáciu s inými prácami alebo pokúsila sa nájsť v literatúre iné línie (napr. práce Ferka, Himiča o divadelníctve; z historického hľadiska pozoruhodné výstupy spracované pod vedením prof. Švorca o veľkom a malom meste, či meste v centre a na periférii), ktoré poskytujú dostatočné námety na rozpracovanie tohto konceptu.

Druhá kapitola práce sa týka problematiky *Reslovakizácie*.

Jej súčasťou, okrem všeobecnej charakteristiky reslovakizácie sú aj časti, ktoré sa dotýkajú Košíc. Sú spracované popisným spôsobom a sumarizujú články z regionálnej tlače. Oceňujem snahu J. Fottovej o ich interpretáciu, lebo z hľadiska bakalárskej práce predstavujú samostatnú prácu študentky a prínos pre vnímanie reslovakizácie v dobovej tlači. Zo štylistického hľadiska je potrebné eliminovať formulácie napr. „z *histórie našich dejín*“; „došlo k strate slovenského obyvateľstva“; „Snaha o nápravu tejto situácie prišla v roku 1918 a trvala až do vytvorenia Československa...“; „Tento akt bol pozastavený v dôsledku Viedenskej arbitráže...“

Píše, že do Maďarska sa v dôsledku Viedenskej arbitráže dostali obyvatelia slovenskej a českej národnosti, ale nespomína, že aj maďarskej (s.23)

„Moment prinavrátania južných oblastí“ sa určite nekryje so začiatkom roku 1946

Ústavný dekrét iste neprijal prezident „Česko-Slovenskej republiky“, ale Československej republiky. Mali by sme dodržiavať pri úradných dokumentoch oficiálny názov štátu (aj keď v tomto príklade sa študentka cituje prácu J. Seleckého – tá však nemá vedeckú povahu, je popularizačno-politického charakteru) (s. 25)

Ak už začala uvádzať zloženie Ústrednej reslovakizačnej komisie a dve komisie vytvorené, resp. vymenované neskôr, je potrebné, aby sa tam objavili aj ďalšie zmeny. (pozn. 61 a 62)

Kompetenčný spor medzi MV a PV a uznesenie o neadekvátnosti reslovakizačnej komisie je toho istého charakteru, nejde o dve rozdielne otázky, len o pohľad z iného uhla.

Autorka nevyužila možnosti, ktoré poskytuje literatúra. Sústredila sa na jednostranné zdroje z mojej produkcie. Mohla urobiť kritiku odbornej literatúry a konfrontovať tento pohľad

s odbornými prácami, ktoré už vyšli od roku 1991, resp. 1993 (Árpád Popély a Ján Bobák). Tieto práce totiž nazerajú na problematiku reslovakizácie trochu z iného pohľadu a mohli autorke poskytnúť možnosti pre kritické zhodnotenie problematiky reslovakizácie, namiesto statického opisu.

Autorka bakalárskej práce sa určite pri ďalšom štúdiu bude usilovať, aby vytvorila prepojenie medzi poznatkami o vecnej problematike (propaganda, problémy povojnového obdobia, problém „druhého“ mesta a centra s článkami, jazykové kurzy, cirkevné otázky...) s poznatkami, ktoré získala z dobovej tlače. (s. 25-34)

Kapitola 3 Riešenie národnostne problematických menšín

V prvých častiach venuje pozornosť predovšetkým problematike nemeckej menšiny, ktorá pre Košice nemala významnejšiu úlohu. Len na upresnenie (s. 35) 83-tisíc Nemcov nebolo zo Slovenska vysťahovaných ešte pred jeho oslobodením – odišli s nemeckou armádou. V ďalšej časti (s. 37-38) je fakticky informácia o článkoch, ktoré autorka zachytila v regionálnej tlači. Prameň, s ktorým musí „výskumník“ pracovať je podstatne širšia kategória. V ďalšej práci na tejto téme si študentka bude musieť dávať pozor, aby propagandistické články nezamieňala za realitu. To môže dosiahnuť len tým, že ich bude konfrontovať s literatúrou, ktorej najmä v českom prostredí je neuveriteľne veľa. Súvislosť tejto časti práce s témou Košice bakalárskej práce je naozaj iba platonická.

V časti 3.3 *Presídlenie Maďarov z Košíc na základe dobových prameňov*. Autorke sa prelínajú udalosti z rokov 1946 a 1947, pričom historicky majú rôzny charakter. Tým, že ich radí za sebou, splyvajú jej tieto akcie do jedného celku, aj keď logicky k sebe nepatria a spája ich len to, že sa presídľovali Slováci alebo Maďari. (s. 45)

4 Človek a spoločnosť – akceptácia príslušnosti iných menšín

V úvode (s. 46) autorka bakalárskej práce s odkazom na publikáciu Aleny Zel'ovej a kol. píše, že každý človek patrí do určitej etnickej skupiny a je ovplyvnený jazykom, kultúrou... Táto interpretácia etnickej identity je vytrhnutá z kontextu. Vnímanie identity je ďaleko komplikovanejšie a táto interpretácia navodzuje, akoby etnická identita bola každému daná týmito objektívnymi znakmi. Prevažujúcou koncepciou etnickej identity v súčasnosti nie je takýto (primordiálny) prístup, ale prístup kontextuálne-inštrumentalistický (človek ako aktívny činiteľ formovania vlastnej identity, identita nie navždy daná...), k tomuto problému existuje množstvo literatúry v slovenskej aj českej aj ďalšej inojazyčnej literatúre. Ide o zjavné nepochopenie textu uvedeného v citovanej kolektívnej práci štyroch autorov, ktorým autorka prisúdila iné vnímanie etnicity, ako je to v skutočnosti tým, že vybrala iba jednu časť textu.

Pozitívne hodnotím, že autorka, napriek rozsiahlej vzorke 133 respondentov, označila svoje bádanie prostredníctvom dotazníka ako prieskum. Pre výber vzorky zvolila náhodný výber, ale prečo je to 133 osôb, prečo z okresov Trebišov a Michalovce, keď bakalárska práca je o Košiciach, to sa z textu nedozvieme? Výber vzorky je síce náhodný, výsledkom je, že prieskum si nenárokuje na akúkoľvek reprezentatívnosť. Dáva nám teda výpoveď len o tejto vzorke.

Napriek tomu ostali nevyužitú možnosti pri jeho interpretácii. Napr. mohla uviesť porovnanie deklarovanej národnosti a ovládania jazyka. Či sú rozdiely medzi vekom respondentov a používaním jazyka, vekom, deklarovanou národnosťou a ovládaním jazyka.

Rezervy sa ukázali aj pri formulovaní otázok. Pri otázkach č. 3, 4 a 6 odpovede respondentov neboli dostatočne diferencujúce, a preto nemohli byť zistené ani ďalšie rozdiely, vyplývajúce zo základných charakteristík respondentov. Výsledkom je len potvrdenie alebo negovanie posudzovaného výroku.

Otázka č. 7 síce vytvára zaujímavý rozptyl odpovedí, ale taktiež je nejasne formulovaná. Pri interpretácii nevyužíva možnosti, ktoré ponúka pomerne dostatočne početná vzorka respondentov, ktorá by aj pri náhodnom výbere z hľadiska etnicity mohla byť relevantná pre stanovenie záverov. Porovnanie s etnicitou respondentov, ale možno aj s vekom a snád' aj regiónom (tu však nemáme informácie o príslušnosti respondentov) by mohli vytvoriť podmienky pre dôslednejšiu interpretáciu výsledkov. Otázka č. 8 je formulovaná dobre, problémovo, ale tiež zostala nevytážená.

Pri použití dotazníkového výskumu sa mala autorka zoznámiť viac s tým, ako sa pripravuje takýto prieskum, ako vyberať vzorku, ako formulovať otázky, ako ich vyhodnocovať.

Aj záver tejto kapitoly aj celej práce je veľmi stručný, nevyužíva možnosti, ktoré ponúkala téma. Práca mohla mať aj úplne iný názov, lebo tento nevystihuje to, čo je jej obsahom.

Práca s literatúrou:

Vážne nedostatky sú v práci s literatúrou. Študentka cituje zborníky namiesto jednotlivých štúdií v zborníkoch. V poznámkach č. 17, 18, 20, 21 mala byť citovaná štúdia prof. Ladislava Tajtáka – č. 22-23 štúdia prof. Petra Švorca.

Tá istá práca (Šutaj-Sjusko) je citovaná s rôznym rokom vydania, v pozn. 35-37, 41 (1993) v pozn. 38-39, 40, 42 (1999).

Na s. 35 nie je dielo Z. Sáposovej a Š. Šutaja, ale zborník štúdií nimi pripravený, ktoré majú svojich autorov. Štúdia z ktorej autorka čerpá, je dielom Š. Šutaja. Výber literatúry je náhodný, nie systematický... Pre prácu je charakteristické „nárazovité“ používanie literatúry, autorka nekonfrontuje jednotlivé texty, iba ich radí za sebou, čo je vidieť v poznámkovom aparáte. Niekde sa uvádzajú krstné mená, inde iba ich skratky, aj v tomto smere je potrebné postupovať podľa zaužívaných pravidiel.

Na záver:

Nechcem oslabiť aktivitu a snahu autorky bakalárskej práce, ale čaká ju ešte veľmi veľa práce. Napriek kritike, ktorú som v oponentskom posudku uviedol, oceňujem jej dobrý všeobecný rozhľad, dobrú prácu s jazykom a peknú štylizáciu textu. Uvedomujem si, že štúdiom na Katedre stredo európskych štúdií je náročné. Študenti pri štúdiu aj záverečných prácach musia zvládnuť nielen metodológiu vedeckej práce, spoločenských a humanitných vied, ale aj výskumné metódy jednotlivých vedných disciplín. Vidieť to aj na predloženej práci, ktorá si vyžaduje poznatky z histórie, kulturológie, kultúrnej antropológie, literárnej vedy, sociológie aj sociálnej psychológie. Je to nesmierne náročné. Plne chápem, ž v priebehu

trojročného bakalárskeho štúdia si študentka všetky tieto znalosti nemohla osvojiť a to sa prejavuje aj predloženej bakalárskej práci.

Na záver konštatujem, že práca spĺňa požiadavky štandardne kladené na diplomovú prácu, odporúčam ju k obhajobe.

Prácu hodnotím : dobre (3)

V Košiciach, 3. júna 2016

prof. PaedDr. Štefan Šutaj, DrSc.